

Tisztelt Szerkesztőség!

Adalékok az aggteleki barlang történetéhez

Az egy évvel ezelőtti felállított aggteleki barlangkiállítás ihlette meg Puruczki Bélát arra, hogy a Magyar Nemzet hasábjain egy rövid csokorba fogja össze azt — a sajnos nagyon keveset —, ami szépirodalmunkban a barlangról fellelhető, és amit hiába keresett a kiállításban. Ezt a szépirodalmi csokrot kiegészíthetjük még azzal is, hogy „Az aggteleki barlang” a címe Szigligeti Ede egyik, a szabadságharc utáni elnyomatás idején, 1851-ben írt — sajnos kevésbé sikerült — színdarabjának. A darab egyik kezdő-, valamint végjelene ugyan a barlangban játszódik le, a cselekmény maga azonban csak részben kapcsolódik a barlanghoz, annak színhelyűl a szerző éppenséggel mást is választott volna.

De nem arról akarok most szót ejteni, hogy szubjektíven milyenek ismerték meg írónk vagy költőink az aggteleki barlangot, a Baradlót: milyen ihletet váltott ki bennük a természeti csodák és szépségek látása, hogyan adták vissza élményeiket, benyomásait írsaikban. Arról szeretnék beszámolni, hogy objektíven kik örökölték meg legeltől a barlangot a maga valóságában, azaz kik készítették róla először térképet, illetve kik írták azt először le.

Az aggteleki barlangot — miként azt Jakucs László nagyon találóan jegyezte meg — sohasem kellett „felfedezni”. Jól ismerték azt a környék lakosai hosszú évezredek keresztlől, már az új kőkortól kezdve. Országos híre azonban csak a XVIII. század folyamán, a török háborúkat és Rákóczi szabadságharcát követő, viszonylag békésebb időkben tett szert. Ennek tulajdonítható, hogy az „Ungarische Magazine” 1781. évi kötetében egy szerző nélküli, német nyelvű cikk már megemlíti a „különleges barlangról”. Híre az erdélyi származású Born Ignácnak Magyarországi föld- és ásványtani viszonyairól szóló munkái révén a külföldön is hamar elterjedt. Olyannyira, hogy a század vége felé (de feltétlenül még 1793 előtt) a „Londoni természetvizsgáló társaságnak” két tagja — miként azt Vályi András pesti egyetemi tanár 1796-ban, vagy Korabinsky János Mátyás ugyanezen időben írta — már fel is kereste azt, akárcsak Robert Townson is, az 1793. évi magyarországi utazása során. Mindemellett bizonyos szempontból mégis csak beszélhetünk a barlang „felfedezéséről”, vagyis első olyan tizedes megismeréséről, amely annak alakját, részleteit, azok leírását az utókor számára megörökítette. Ez pedig, miként azt Bendefy László erre vonatkozó tanulmányából tudjuk, 1794-ben történt.

Az Országos Széchényi Könyvtár Térképtára őriz ugyanis egy kéziratot térképet, amelyet a német felirata alapján Sartory József egri püspök kiépítésként készített ezen év április 28-án, az aggteleki barlangról. „Farkas János és Czékus esküdt urak” jelenlétében — amint a címhez más kézírassal odavetett megjegyzés mondja. E térkép azonban nemcsak az aggteleki barlang legkorábbi ábrázolása, hanem Bendefy megállapítása szerint a világ első olyan barlangtérképe, amelyet „mérnökember a maga korában ismeretes mérési eljárással és megfelelő hossz- és szögmérő műszerek alkalmazásával készített”.

A térkép készítője, Sartory József Kőszegen született. (Apja, Sartory János Mihály Nagyváradról költözött oda, és városi tanácsos volt.) Fiatalon, mintegy 20 éves korában, 1786-ban Egerbe került, ahol is a püspökség szolgálatában, annak birtokait mérte és térképezte föl. Közben 1788-ban a selmecbányai bányászati akadémia hallgatója volt. Később, 1823-tól 1839-ig Szepes megyében, Szomolnokon, mint bányatanácsos és ásványvizsgáló működött. (Életrajzi adatait, akárcsak az alább említett Farkas Jánosét, Bendefy László és Schönviszky László ismertette.)

Sartory térképe a Baradla-barlangnak akkor ismert, a Vaskapuig terjedő szakaszát tünteti föl. Léptéke az egykori hosszsmérték szerint 1 hüvelyk, azaz 36 öl, vagyis 1:2596 arány. A ránc maradt térkép, amely színezett tusrajz, miként a felirata elárulja, az ismeretlen eredeti példánynak másolata. Meglepően pontos munka, ami Sartory dicséretére szolgál, hiszen a felmérés elvégzéséhez lehet, hogy csak egy, de legfeljebb két-három nap állt rendelkezésére. A barlangnak általa feltüntetett egyes részletei pontosan beazonosíthatók: a főbb cseppkőoszlopokat közül is bemérte és berajzolta.

Sartory térképén a barlang egyes részleteit számokkal is megjelölte. Ebből joggal arra lehet következtetni, hogy a térképpel egyidőben leírás is készült, amelyben — Bendefy feltételezése szerint — a felfedezés munkájára vonatkozó adatok is lehettek. E leírás azonban már nem Sartorynak, hanem kíséretének, Farkas Jánosnak munkája volt.

Farkas János szintén egri ember volt, és ugyancsak püspöki szolgálatban állt. Apja Wolf János vaskereskedő, a XVIII. század közepén vándorolt be Egerbe. Fia már magyarosan Farkasnak írta nevét (később dörgitséi előnevet is megemlékezett nyert). 1780 körül Eger főbírája volt, amely állásától 1784-ben megvált, és a püspökség építkezési anagrártjának vezetője lett. Ezen minőségében az Eger környéki hevesvizekkel különböző ásványok és kőzetek után is kutató. Később önállóította magát és hánvavállalkozóskodni is fogott. Igen valószínű, hogy kutatásai során Farkas már 1794 előtt megismerhette a Baradlót és a természeti kincsek iránt érdeklődő embert megérgezte a barlang, miért is hűzetes ábrázolásának szerepe a mőzőja, sőt egyik kivitelezője lett.

Schönviszky László kutatásai alapján tudjuk, hogy Farkas 1794 áprilisában azzal a kérésrel fordult főnökéhez, Esterházy Károly egri püspökhöz, engedné meg, hogy az „ingénieur”-rel (azaz Sartory mérnökkel) és Adami kőfaragóval 4—5 napra a „Hegyek-be” mehesse és ott megkereshessék és „kitalulhassák” azt, amit már korábban észrevettek, ami az akkori század időkben végrehajtható lenne. A püspök, aki a természetismerőket kedvelte, készségesen adta ehhez a hozzájárulását, és nem sok időre rá Farkas már eredményről öhajított beszámoló.

A Görög Demeter és Kerekes Sámuel által szerkesztett „Magyar Hirmondó” című hírlapból azonban Farkas János aggteleki működéséről több is kiderül, mint azt Darvas István megállapította. Egy magát meg nem nevező szerző ugyanis az 1801. november 17-i számban arról számol be, hogy Farkas János egri lakásán egy kézirat birtokába jutott, amit Farkas tűzbe akart vetni, mivel a püspöknél, akinek készítette, kegyvesztést lett. „Ezen íráskönyben igen nevezetes az — írja a névtelen —, a mit 1794-ik esztendőben... az Aggtelek mellett kezdődő Baradlában a nagy barlangban felfedezett és feltalált F. J. Úr, az Angliások lineáján és végső Jegyzésében túl, még mint egy ezer ölnyre.” De az 1802. május 7-i szám már arról tájékoztat, hogy a kéziratnak egy sokkal tökéletesebb példánya „F. J. Úrnak leánya által” egy magát ugyancsak meg nem nevező személynél birtokába jutott, aki azt kiadtni, illetve ki-nvontatni szándékozott. Igen nagy kár, hogy ez nem történt meg, és a barlang története szempontjából oly értékes felfedezések azóta is kallódnak, vagy talán már végleg el is kallódtak. Természetesen ez semmiképpen nem csökkenti Sartory József térképének, illetve az ő és Farkas János kutatásának értékét, amely a világ első mérnöki barlangtérképének megalkotását eredményezte.

Dr. Patay Pálné

Tisztelt Szerkesztőség!

Milyen Liszt Ferenc sírja?

Olvastam Reményi Gyenes István „Hozzuk haza Liszt Ferenc hamvait!” című levelét. Annak kihangsúlyozásával, hogy a kívánsággal a legmesszebbmenőkig egyetértek, fel kell hívnom mégis a figyelmet a levelét egyik tévedésére. A következőket olvastam: „Ott pihen tehát a nagy magyar mester a bayreuthi kis román stílusú kápolnában — Wágner sírjának és dicsőségének árnyékában”.

Az elmúlt év augusztusában az NSZK-ban járva, Bayreuthba is eljutottam. Nem mulasztottam el, hogy családommal együtt fel ne keressem a Majna melletti temetőben nyugvó Liszt Ferenc sírját. A város központja felé eső majnai hídnál levő kapun mentünk be a temetőbe. Egy ismeretlen hölgyet kérdeztünk meg, hol találjuk meg a sírt, s ő magyarokat helyett igen kedvesen és előzékenyen elvezetett bennünket oda. A virágok elhelyezése után feleségem két felvételt készített a sírról. A fényképek is tanúsítják, hogy Liszt Ferenc, csak úgy, mint más földi halandó, szabad sírban és nem kápolnában van eltemetve.

A külföldi gyógyszerek beszerzése

Lapunk 1975. május 16-i számának Tisztelt Szerkesztőség rovatában „Szűk a külföldi gyógyszertár” címmel, K. I. aláírással olvasólevél jelent meg a fővárosi 703. számú (VII., Rákóczi út 86.) gyógyszertár működésével kapcsolatban. A levélre a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja a következő választ adta:

Nem áll fenn az a helyzet, amelyre az írásból következtetni lehet —, hogy „A külföldi gyógyszereket a Rákóczi úti gyógyszertárban lehet megvásárolni. Itt tömörülnek mindazok, akiknek orvosuk SZTK-ra külföldi gyógyszert írt elő.”

Az Egészségügyi Minisztérium 60/1968. (Eü. K. 22.) EüM. számú hatályos rendelkezése alapján a Magyarországon forgalomba kerülő külföldi gyógyszerek készítmények egy részét valamennyi közforgalmú gyógyszertárban, más részét a feladat ellátására kijelölt gyógyszertárban (ilyenből a fővárosban 15 van) lehet beváltani és csupán egy része a hazánkban beszerezhető külföldi gyógyszerkészítményeknek, amelyeket országosan kizárólag csak a szóban

Liszt Ferenc földi maradványait fekete márványlap takarja, amelyre „FRANZ LISZT” van felvéve és a véssés arannyal átfestve. A sírt körülbelül egy méter magas bukszussövény veszi körül, elől két méter széles szabad helyet hagyva. A sír lábánál, a bukszuson belül az osztrák raidingi „Männergesangsverein Liszt” márványtáblája van elhelyezve.

Szomorúan állapítottuk meg, hogy ottjártunk alkalmával magyar vonatkozású megemlékezést nem találtunk. Már ezért is örömmel üdvözlőnk, ha a magyar zene nagy mestere földi maradványának hazahozatala annyi kezdeményezés után végre valóra válna. Ha hivatalosan nem menne, Liszt Ferenc magyar tisztelői bizonyára nem zárkoznának el, hogy anyagi hozzájárulással tegyék lehetővé a gondolat megvalósítását, hogy a bayreuthi temetőből Liszt Ferenc a magányos sírből kívánságának megfelelően is magyar földbe kerüljön és méltó síremléket kapjon.

Dr. Hatala László
Budapest

lévő Rákóczi úti gyógyszertárban lehet megkapni.

Egyebekben megjegyzem, hogy ez a külföldi gyógyszerek forgalomba hozatalával kapcsolatos feladat valóban rendkívül nagy megterhelést ró a 703. számú gyógyszer-tárra, bár az a főváros egyik legnagyobb alapterületű gyógyszertára. A gyógyszer-tár túlterheltségéből és zsúfoltságából adódó nehézségekre felsőbb szervezeti szervek is felfigyeltek és határidővel kötelezték vállalkozókat a gyógyszer-tárban megtalálható munkavédelmi hiányosságok felszámolására, ami csak a gyógyszer-tár bővítésével oldható meg.

Ugyanakkor konkrét tudomásunk van arról, hogy az Egészségügyi Minisztérium olyan intézkedést ad ki a közeljövőben, amelynek alapján a Magyarországon beszerezhető külföldi gyógyszereknek az a köre, amelyek eddig csak ebben az egy gyógyszertárban volt beszerezhető, a jövőben minden megyében, a fővárosban pedig több gyógyszertárban is kapható lesz.

Rácz István
igazgató

A pécsi pincékért

A pécsi pincék megmen-téséért” című olvasólevélre a következőket válaszoljuk: A pincék közvetlen állagromlásának okait — jelenlegi ismereteink szerint — négy fő csoportra oszthatjuk: 1. a közlekedési terhelés, 2. közműépítés, közműhiba, 3. felszíni vizek kártételei, 4. egyéb (szerkezeti elöregedés, réteg-ív stb.). A levélró által ki-emelt közlekedési terhelés tehát csak egyik gond a négy közül, amelynek megoldása nagy távlatban a belváros teljes forgalommentesítése, első lépésként pedig az átmenő forgalom megszüntetése. Ezt célozza a KMP beruházásából épülő 6/A út is, amely a jelenlegi 6. sz. főközlekedési út-tal párhuzamosan kerül kiépítésre a Szalai András utca—József Attila utcán át egészen a Szigeti vámgig.

Ilyen tehermentesítő feladatot szánunk a jelenleg tervezési stádiumban lévő nyugati és északi irányú utaknak is, amelyek a belváros szelén haladnak a Landler Jenő utca, Aradi vértanúk útja, Vak Bottán út nyomvonalán, és a keleti érintő útján, amelyet tömbök áttörésével lehet megépíteni a Láng utca vonalán az közelében.

A felszíni vizek kártételeinek megszüntetésére az említett utak mentén és a védett területen belül csapadékvíz-csatornák építése szükséges. A többi kártételi forrás kiküszöbölésére jelenleg kutatások folynak. Az út- és csatornaépítéshez a jelenleginél szélesebb közterületeket is biztosítani kell, ami kisajátítással és bontásokkal történhet. A munkálatok igen súlyos anyagi terheket jelentenek, amelyeket a városi tanács jelenleg még saját erőforrásaiból fedez, 1975. évben körülbelül 50 millió forint nagyságrendben.

Pécs megyei város Tanácsa
V. B.
Építési és közlekedési osztálya
Tóth Zoltán
osztályvezető

Megalakult a Dohányzást Ellenzők Társasága

A Magyar Nemzet április 22-i számában Porubszky Jenő „A televízió és a dohányzás” című írásában a példamutatás jelentőségét emelte ki a dohányzás elleni küzdelemben. E tevékenység szervezéséért fellelhető érdeklődés a közelmúltban megalakult a Dohányzást Ellenzők Társasága. Célja a dohányzás egészségkárosító hatásait bizonyító adatok összegyűjtése, propagálása, a nem-cigarettázók egészségének védelme. A vezetőség kéri az érdeklődők jelentkezését dr. Pákozdi Lajos elnöknek: 3221 Kékestető, Állami Gyógyintézet, vagy Vértés László főtitkárnál: 1014 Budapest, Üri u. 44-46.

Dohányzást Ellenzők Társasága
Dr. Vértés László
főtitkár

Tisztelt Szerkesztőség!

A lelki elsősegély — mással beszél

Mínthogy a Magyar Nemzet igen szép írást közölt a „Lelki elsősegély” szolgálatáról, úgy gondolom, a vele kapcsolatos panaszom is érdekelné önöket:

Egy barátom megbízásából próbáltam napokig telefonon felhívni a 229—600-as számot —, mivel az illetőnek nincsen módja telefonálni, vidéki levélén — és megkérdezni, milyen címen írhatna nekik, milyen problémája nem pillanatnyi és írásos válasz is sokat segítené rajta.

Reggeltől estig próbáltam hívni a számot, de persze mindig mással beszéltem. Végül gondoltam, a tudakozó megmondja a címet, hova lehet írni. Nem így történt, közölték, hogy a cím titkos, csak telefonon lehet velük beszélni. Elmondtam ugyanezt, amit itt, de a válasz az volt, hogyan képzelem, hogy megmondják, akkor odamegyek és feltartom őket, pedig másnak is szüksége van a segítségre!

A kör ezzel bezárult — és

Még a szezonban megoldható

A Ságvári liget úttörőállomásnak, ennek a fővárosunk legszebb, legkulturáltabb, s leggyorsabban megközelíthető kirándulóhelyének nincs állandó, fedett étterme. Csupán szükség szerű megoldás: pót-tömjény büfé, a terazon helyett, foglaló kirándulók részére, szükségkonyha áll a vendégek rendelkezésére. Kiránduló vendég minden napszakban bőven akad, nem beszélve a szombati, vasárnapi zsúfoltságról.

Az említett, meglevő két objektum, a vendégek igényeit mindig kielégíteni akaró vezető és személyzet minden igyekezte ellenére sem elégséges a kirándulók kulturált kiszolgálására. Étlap-választékról szó sem lehet, mert a kis konyha csak egy-két, nem munkaigényes ételféleség elkészítését teszi lehetővé, s azt is csak korlátozott mennyiségben.

Egy kulturált étterem létesítése lehetősége azonban — Kolumbusz tojása módján adva van. A Ságvári liget komoly, szép úttörőállomással rendelkezik. A helyiségek között szerepel a tágas, ki nem használt pénztárvaróterem. A varóterem kétharmad alapterülete felhasználásával igen szép, viszonylag tágas, télen is üzemeltethető éttermet lehetne kialakítani, mégpedig csekély költséggel, ami szintén nem elhanyagolható tényező. A meg-

úgy látszik, valóban csak azon tudnak segíteni, akinek magántelefonja van, amit például használna, a többi pedig menjen nyugodtan a sor-sára!

El tudom képzelni, hogy másvalaki ilyenkor esetleg nyugodtan megteszi azt a végzetes lépést, mert hiszen a segítséghez lehetetlen hozzá-jutni! Nem gondolják azért, hogy másoknak is joguk van segítségre, nemcsak a „szerencsés” telefon tulajdonosoknak? Elhiszem, hogy nem publikálják a címüket, nehogy odarohanjan mindenki — bár a segítségre személyesen is éppen olyan szükség volna —, de legalább egy semmi közbejöttel el nem áruoló postafiókot nyithatnának, hasonló esetekre?

A napokig tartó próbálkozás után aztán magam is úgy érzem, hogy bizonyos „lelki-segélyre” szorulok — ennyi volt az összes eredménye annak, hogy segíteni szerettem volna valakinek!

L. V.

oldáshoz elég lenne egy könnyűszerkezetes, ízléses választ, s már kész is az étterem, csak a berendezés maradna hátra. Az étteremhez csatlakozhatna — falattöréssel — a jelenlegi büféhelyiség, s a varóterem egyik oldalán levő, kis, mozaikkal díszített belépő, amelyet kitűnően lehetne felhasználni ruhatár létesítésére.

Beruházási politika egyik célja is, hogy minél kevesebb költséggel létesüljenek objektumok, amelyek mindenben megfelelnek a konkrét céloknak. Ertesztésem szerint tervezik a Ságvári ligeten panoráma-étterem létesítését, amelynek kivitelezésére azonban, a jelenlegi gazdasági helyzetünkben, a népgazdaság összeérdekeit is figyelembe véve, nincs lehetőség.

A megoldás, a fentieknek megfelelően, adva van. Megvalósításához csupán egy kell: az Utasellátó Vállalat és az Úttörőváltó jussanak megegyezésre az étterem kialakítását illetően. Ez nem lehet problematikus, lévén mindkét gazdálkodó szerv gazdája a MÁV. A javasolt megoldás járható út, nem is beszélve arról, hogy még ebben a szezonban jelentéktelen költséggel, tető alá kerülhetne a Ságvári liget télen-nyáron üzemeltethető étterme.

Dr. Osskó Endre

Több önbizalmat a labdarúgásban

Előrebocsátom, hogy nem vagyok labdarúgó-szakember. Válogatott mérkőzéseket szívesen megnézek és utána én is bosszankodom. Viszont látam a régi, úgynevezett arany-csapat játéka és egy-két dolog eszembe jutott róluk. A labdarúgás játéka, tehát azt játszani kell, nem pedig görcsösen győzni akarva. Így nem megy. A nagyobb tét nélküli mérkőzéseken általában jól megy a játék. Az is megfigyelhető, hogy gólszerzés után a gólszerző csapat mennyivel jobban játszik, nem beszélve a hazai pálya előnyéről. Ezeknek mind lélektani oka van. Egy-egy mérkőzés sorsát, véleményem szerint lélektani okok döntik el, és az a csapat győz, amely megfelelő felkészültséggel, melletti (ami természetes), idegileg jobban rendben van. Nem véletlen, hogy egy külföldi csapatban pszichológust, ha úgy tetszik, magust alkalmaznak.

Idéges állapotban az életben semmi se sikerül; mit várunk attól a játéktól, akinek egy mérkőzésen „bizonyítani kell”? Ebből csak kudarc lehet, a remények szertefoszlása. Olyan nagy felelősség hárul egy-egy játékosra, hogy szinte fél a labdához érni, azt keresi, kinéző lehetne, a labdát átbaszolni úgy, hogy ebből baj ne legyen.

Labdarúgóinkat a nagy mérkőzéseken félelem hatja át és amíg ez tart, jöhetnek bármilyen csodaszatárak, az eredmény mindig rossz marad. Persze, ebben mi szurkolók is hibásak vagyunk, a csodaszatárakkal együtt.

Labdarúgónk futballtudása semmivel sem alacsonyabb színvonalú, mint az európai mezőnyé. A tizedadospercek csak az a játékos tudja kihasználni, akinek nem beszéltek tele a fejét, hogy te nem vagy olyan jó és nem is leszel, mint Gerd Müller. Az a játékos, aki elhiszi magáról, hogy jó labdarúgó, jó is lesz. A beteg is csak akkor gyógyul meg, ha ezt elhiszi az orvosnak. Miért ment olyan jól az aranycsapatnak. Puskáséknak? Mert úgy érezték, hogy Európában ők a legjobbak és volt önbizalmuk, amitől most megfosztottuk a jelenlegi labdarúgóinkat. Nem kell nemzeti ügyet csinálni a labdarúgásból. Idegileg kell a labdarúgók lat rendbe tenni. Hagyjuk a labdarúgókat játszani; az eredmény nem marad el.

Dr. Horváth Tibor
Pankász

Türr István születési éve

Itt a jó alkalom, hogy ille-téseink kiköszörüljék a csor-bát, és kijavítsák a Váci utca és a Türr István utca sarki házán lévő (egyébként sajna-tosan maszatos) emléktábla téves adatait. A nagy magyar szabadsághős, Garibaldi tábornok, Nápoly kormányzója ugyanis nem 1824-ben született, hanem 1825. augusztus 11-én. A kilgázás annál is inkább indokolt, mert Baján, szülővárosában, már meg is alakult az emlékbizottság, hogy megrendezze ez év augusztusában születése 150. évfordulójának méltó meg-ünneplését.

Bajomi László Endre